وەزارەتی کار و کاوباری کۆمەلایەتی
ژمارە: ٩٤٣١ لە ٢٠٢٢/١٢/٢٠

پاڵپشت بە ئەحکامی ماددەی (٣٢) لە یاسای کار ژمارە (٧١)ی ساڵی ١٩٨٧ و لە ژێر ڕۆشنایی بڕیاری ئەنجومەنی وەزیران ژمارە (١٧٢) لە ٢٠٢٢/٩/٢٠ ئەم ڕێنماییەی خوارەوەمان دەرکرد:

ڕێنمایی ژمارە (٨)ی ساڵی ٢٠٢٢

ڕێنمایی تایبەت بە کرێکاری بیانی

ماددەی (١):

مەبەست لەم زاراوە و دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

هەرێم: هەرێمی کوردستان- عێراق.

ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیران لە هەرێم.

وەزارەت: وەزارەتی کار وکاروباری کۆمەڵایەتی لە هەرێم.

بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی کار ودەستەبەری کۆمەڵایەتی.

بەڕێوەبەرایەتی کار: بەڕێوەبەرایەتی کار و بەڕێوەبەرایەتی کارو ڕاهێنانی پیشەیی لە هەرێم.

کرێکاری بیانی: هەر کەسێکی سروشتی کە هەڵگری ڕەگەزنامەی عێراقی نییە و کار دەکات یان ئارەزووی کارکردنی هەیە لە هەرێم بە سیفەتی کرێکار.

خاوەنکار: کەسێکی سروشتی یا مەعنوییە کە کرێکارێك یا زیاتر دەخاتە سەرکار بەرامبەر کرێیەك کەپێی دەدات.

کارخواز: ئەو کەسەیە کە توانای کارکردنی هەیە وبەدوای دەرفەتی کارکردندا دەگەڕێت.

مۆڵەتی کار: بەڵگەنامەیەکی فەرمییە لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی کار دەردەچێت ماف دەداتە کرێکاری بیانی بۆ کارکردن لە هەرێم.

گرێبەستی کارکردن: ڕێکەوتنێکە کە لە نێوان کرێکار و خاوەنکار دەکرێت، کرێکار پابەند دەکات بە ئەنجامدانی کارێکی دیاریکراو بۆ خاوەنکار لەژێر چاودێری و سەرپەرشتی خاوەنکار، خاوەنکاریش پابەند دەکات بە پێدانی ئەو کرێیەی کە لەسەری ڕێکەوتوون.

ماددەی (٢):

یەکەم: لە پرۆژەکانی بازاڕ و کەرتی تایبەت و پرۆژە هاوبەشەکانی نێوان کەرتی گشتی و کەرتی تایبەت ئەولەویەت بە هاوڵاتییانی هەرێمی کوردستان دەدرێت بە جۆرێك کە بەلایەنی کەمەوە ڕێژەی (٧٥٪) سەدا حەفتاو پێنج دەستی کاری پرۆژەکان هاوڵاتییانی هەرێمی کوردستان دەبن بۆ دابینکردنی ئەم ڕێژەیەش دەکرێت هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتیەکانی کار بکرێت.

دووەم: لە هیچ حاڵەتێکدا نابێت دەستی کاری بیانی لە ڕێژەی (٢٥%) سەدا بیست و پێنج لە هەر پڕۆژەیەک تێپەڕ بکات .

سێیەم: ئەو خاوەنکارەی کە لە (٤) چوار کرێکار کەمتر لە پڕۆژەکەی کارپێدەکات نابێت کار بە کرێکاری بیانی بکات.

چوارەم: لەو ڕێژەیەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا هاتووە پێویستە بە لایەنی کەمەوە (٧٠%) حەفتا لە سەدی کرێکاران لە کەسانی دانەمەزراو بن لە هیچ دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی و تایبەت و تێکەڵاو .

ماددەی (٣):

لەو کارانەی کە کارامەیی پیشەیی لە هەرێم دەست ناکەوێت، دەبێت کرێکاری بیانی کرێکارێکی خۆماڵی فێری کارامییەکە بکات وەک لە ڕێنمایی کارپێکراودا هاتووە.

ماددەی (٤):

نابێت خاوەنکار کار بە هیچ کرێکارێکی بیانی بکات ئەگەر مۆڵەتی کاری نەبێت بەپێی ڕێنمایی تایبەت بە کارکردنی کرێکاری بیانی.

ماددەی (٥):

یەکەم: لەکاتی بەدواداچوونی لیژنەکانی پشکنینی کار یان دەستەبەری کۆمەڵایەتی بۆ بەدواداچوونی پڕۆژەکان پێویستە جەخت لەسەر ماددەی (دووەم)ی ئەم ڕێنماییە بکەنەوە و لە ڕاپۆرتی خۆیاندا تۆماری بکەن و وێنەیەك بدەن بە بەڕێوەبەرایەتی کار، بەپێچەوانە بەرپرسیارێتی یاساییان دەکەوێتە ئەستۆ و بە پێی یاسا مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت.

دووەم: بە مەبەستی دۆزینەوەی دەرفەتی کار و بەکارخستنی کارخوازان بەڕێوەبەرایەتیەکانی کار ئەم ڕێکارانەی خوارەوە دەگرنە بەر:

١- ناوی کارخوازان بەپێی ڕیزبەندی ڕێکەوتی گەیشتنی داواکارییەکان تۆمار دەکەن و دەرفەتەکانی کار بەپێی ئەو ڕیزبەندییە پێشکەشی کارخوازان دەکرێت.

٢- نووسینی جۆری ئەو کارەی کە کارخواز داوای دەکات بە پشتبەستن بە بڕوانامە و ئەو بەڵگەنامانە دەبێت کە لە کاتی ناو تۆمارکردندا پێشکەشی دەکات.

٣- بەڵگەنامەی (کارتی کارپێکردن) دەدرێتە کارخواز کە تیایدا زانیاری کەسی وجۆری ئەو کارەی داوای کردووە تۆمار دەکرێت.

٤- ئەگەر کارخواز بە دەرفەتی کاری دۆزراو رازی نەبوو ئەوا مافی ڕیزبەندی لەدەست دەدات، بۆی هەیە دوای تێپەڕبونی(٣)سێ مانگ داواکارییەکی دیکە پێشکەش بکات.

٥- هەر خزمەتگوزارییەکی بەکارخستن لە بەڕێوەبەرایەتی کار پێشکەش بە کارخوازان بکرێت بێ بەرامبەرە.

٦- هەماهەنگی پێویست لەگەڵ زانکۆکانی هەرێمدا دەکات بە مەبەستی وەرگرتنی زانیاری دەربارەی تایبەتمەندی قوتابییە دەرچووەکان.

ماددەی (٦):

أ- بەڕێوەبەرایەتی کار سەرپەرشتی و بەدواداچوونی نووسینگەکانی بەکارخستنی کرێکاری خۆماڵی کەرتی تایبەت دەکات و ئاماری وەرزییان لێوەردەگرن، بۆ ئەم مەبەستەش هەماهەنگی پێویست دەکەن بۆ ئاڵوگۆڕکردنی زانیاری و ناوە تۆمارکراوەکان.

ب- بەڕێوەبەرایەتیەکانی کار ڕاپۆرتی وەرزی پێشکەش بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی دەکەن لەسەر ژمارەی پرۆژە تۆمارکراوەکان و ڕێژەی کرێکاری بیانی و خۆماڵی تیایاندا .

ت- بەڕێوەبەرایەتی گشتی ساڵانە دوو جار ڕاپۆرت بۆ وەزارەت بەرزدەکاتەوە .

ماددەی (٧):

یەکەم: خاوەنکار بۆی هەیە داوا لە بەڕێوەبەرایەتی کار بکات کارخوازی بۆ پێشنیار بکات بەپێی ڕیزبەندی تۆماری بەڕێوەبەرایەتی بەم شێوەی خوارەوە:

١- پێشکەشکردنی داواکاری بۆ بەڕێوەبەرایەتی کار کە جۆری کار و موچەی مانگانە و مەرجە پێویستییەکانی کارکردنی تیایدا دیاری کرابێت.

٢- پێویستە لە ماوەی (١٥) پانزدە ڕۆژ لە گەیشتنی داواکاری بەڕێوەبەرایەتی کار وەڵامی خاوەنکار بداتەوە بە بوون یان نەبوونی داواکاری کار لەم بوارە.

٣- ئەگەر جۆر و کارامەیی کاری داواکراو لە تۆمارەکەدا هەبوو وەڵامی داواکاری خاوەنکار دەداتەوە. ئەگەر نەبوو ئاگاداری نووسینگەکانی بەکارخستنی کرێکاری خۆماڵی دەکرێت بۆ ئەم مەبەستە.

٤- ئەگەر دوای تێپەڕبوونی (١٥) پانزدە ڕۆژ وەڵامی بەڕێوەبەرایەتی کار نەگەیشتە خاوەنکار، ئەو کات خاوەنکار دەتوانێ کار بە هەر کرێکارێک بکات کە خۆی بە گونجاوی دەزانێت.

دووەم: هەر کاتێک بەڕێوەبەرایەتی کار بە نوسراوی فەرمی ئاگاداری خاوەنکاری کردەوە بەنەبوونی کارامەیی داواکراو لە هەرێم، خاوەنکار بۆی هەیە داوای کرێکاری بیانی بکات بەپێی ڕێکارەکانی هاتوو لە ڕێنماییە بەرکارەکان بە ڕەچاوکردنی ماددەی (دووەم)ی ئەم ڕێنماییە.

ماددەی (٨):

یەکەم: بەڕێوەبەرایەتی کار ناسنامەی کار بە کرێکاری بیانی دەدات کە ناوی کرێکار و ژمارەی پاسپۆرت و وڵات و جۆر وشوێنی کارەکەی لەسەر بێت.

دووەم: خەرجی تێچوونی دروستکردنی ناسنامەی کار دەکەوێتە ئەستۆی خاوەنکار.

سێیەم: تێچوی ناسنامەی کار (١٠,٠٠٠) دە هەزار دینارە.

چوارەم: ماوەی ناسنامەی کار ساڵانەیە لەڕێکەوتی دەرچوونییەوە، نوێ دەکرێتەوە بەپێی ڕێنماییە کارپێکراوەکان بەم شێوەیە:

١- لە کاتی هاتنی بۆ ناو هەرێم

٢- لە کاتی نوێکردنەوەی گرێبەست.

٣- لەکاتی گۆڕینی خاوەنکار.

٤- لە کاتی بزربوونی ناسنامە دوای ئەنجامدانی ڕێکارەکان بۆ دۆزینەوە و ئاگادارکردنەوەی لایەنی پەیوەندار.

٥- دواکەوتنی نوێکردنەوە لە کاتی دیاریکراو دوای پابەندبوونی خاوەنەکەی بە پێبژاردنی دواکەوتن پاڵپشت بە حوکمەکانی یاسا و ڕێنماییە بەرکارەکان .

پێنجەم: بۆ هەر ڕۆژێکی دواکەوتنی نوێکردنەوەی ناسنامەی کار(١٠٠٠) هەزار دینار وەردەگیرێت دوای تێپەربوونی (١٥) پانزدە ڕۆژ لەسەر وادەی شایستەبوونی نوێکردنەوەکە .

ماددەی (٩):

داهاتی ناسنامەکان کە لە ماددەی (هەشتەم)ی ئەو ڕێنماییە هاتووە بەم شێوەی خوارەوە دابەش دەکریت:

١- ڕێژەی (٤٠٪) بۆ هاندانی فەرمانبەرانی بەڕێوەبەرایەتی کار دەبێت.

٢- ڕێژەی (٦٠٪) بۆ خەزێنەی حکومەت دەگەڕێنرێتەوە.

ماددەی (١٠):

بەڕێوەبەرایەتی دەستەبەری کۆمەڵایەتی لە کاتی وەرگرتنی زانیاری ساڵانە لە خاوەنکاران لە مانگی کانونی دووەم دەبێت ڕەچاوی ماددەی (دووەم)ی ئەم ڕێنماییە بکەن. بە پێچەوانەوە بەر پرسیار دەبن و بەپێی یاسا مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت.

ماددەی (١١):

هەر کەسێک سەرپێچی حوکمەکانی تایبەت بە کارپێکردنی کرێکاری بیانی بکات سزا دەدرێت بەپێی یاسای کاری بەرکار لە هەرێم .

ماددەی (١٢):

لیستی ناوی کارخوازە تۆمارکراوەکان لە بەڕێوەبەرایەتی کار ڕەوانەی بەڕێوەبەرایەتی ڕاهێنانی پیشەیی دەکرێت بۆ ئەوەی بەشدار بن لە خولی ڕاهێنان بۆ پەرەپێدانی توانای پیشەییان بەپێی پلانێک کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی دایدەڕێژێت.

ماددەی (١٣):

بە مەبەستی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم ڕێنماییە بەڕێوەبەرایەتی کار پابەندە بە هەماهەنگی کردن لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان.

ماددەی (١٤):

ئەو کرێکارە بیانییانەی کە پێش دەرچوونی ئەم ڕێنماییە هاتوونەتە هەرێم لە ماوەی (٦) شەش مانگ لە جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم ڕێنماییە بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان کاروبارەکانیان ڕێکدەخرێتەوە.

ماددەی (١٥):

لەسەرەتای هەر ساڵێک پێویستە خاوەنکار زانیاری لەسەر کرێکارەکانی بدات بە بەڕێوەبەرایەتی کار.

ماددەی (١٦):

سەبارەت بە ڕێژەی هاتوو لە برگەی (دووەم) لە ماددەی (دووەم) ی ئەم ڕێنماییە، ئەو کرێکارە بیانیانەی کە گرێبەستەکانیان پاڵپشت بە یاسا و ڕێنماییە بەرکارەکان بەردەوامە ئەوا لە کاتی نوێکردنەوەی کارتی نشینگە حوکمەکانی هاتوو لە ماددەی ئاماژە پێکراو بەسەر پرۆژەکان جێبەجێ دەکرێت بە شێوەیەك کە نابێت ڕێژەیان (٢٥%) لە سەدا بیست و پێنج زیاتر بێت .

ماددەی (١٧):

ئەم ڕێنماییە کارمەندانی ئەم لایەنانەی خوارەوە ناگرێتەوە :

١. ڕێکخراوەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوە نێودەولەتییە حکومی و ناحکومییەکان .

٢. نێردراوە دیپلۆماتکارەکان و کونسولخانەکان .

٣. ئەو بیانیانەی کە لە لای حکومەت کار دەکەن .

ماددەی (١٨):

خزمەتکارانی ناوماڵ بەدەر دەبن لەم ڕێنماییە.

ماددەی (١٩):

ئەم ڕێنماییە لە ڕێکەوتی بڵاوبوونەوەی لە ڕۆژنامەی وەقایعی کوردستان دەکەوێتە بواری جێبەجێکردنەوە.

کوێستان محمد عبدالله
وەزیری کار و کاروباری کۆمەڵایەتی